

**CULTURA TRADIȚIONALĂ ROMÂNEASCĂ —
PIATRĂ DE CĂPĂTÂI A (RE)FORMĂRII UNEI NAȚIUNI**

TRADITIONAL ROMANIAN CULTURE — CORNERSTONE FOR (RE)BUILDING A NATION

ANA-MARIA PUIU,
lector universitar, doctor,
Facultatea de Științe Socio-Umane, Universitatea Spiru Haret, București

Cultura tradițională? Ca o viziune de ansamblu a necunosătorului, ea reprezintă viața de la țară cu preocupările ei, însoțită de latura estetică dictată de bunul-simț nativ al fiecărui individ. În fapt, cultura tradițională este cartea de identitate a oricărui neam, națiune, indiferent de vechimea istorică a acestuia. Fenomenul de etnogeneză a unui popor se referă la momentul nașterii acestui tip de emanație a înțelepciunii populare, totodată simplă dar și desăvârșită din punct de vedere creativ, ajungând să se dezvolte odată cu evoluția istorică, cronologică, a neamului său.

Cuvinte cheie: cultura, tradiție, etnogeneză, creator, folclor

Traditional culture? As an amateur overview, it represents life in the countryside with its interests accompanied by the aesthetic side dictated by the native common sense of each individual. In fact, traditional culture represents the identity card of each nation regardless of the historic age of its existence. The ethnogenesis of a nation represents the birth moment of this type of emanation of folk, simple yet perfect wisdom from a creative point of view, developing itself along with the historical, chronological evolution of its people.

Keywords: culture, tradition, ethno genesis, creator, folklore

De cele mai multe ori, în discursurile etalate în media, se face uz de sintagma amintită și în titlul eseului de față: *cultură tradițională*. Pe o gamă variată de nuanțe, de la cucernic la desuet, sintagma tinde să acopere sincopa apărută, în viziunea oratorilor postdecembriști, între identitatea națională și mentalitățile de import apărute, după '89, în România. Paginile de mai jos nu se vor o inventariere a opiniilor exprimate despre „cultura tradițională”, unele fiind deja consacrate. Ele se doresc a fi o reflecție pe marginea raportului dintre noțiunile cultură, tradiție/tradițional și neam.

Cultură, un cuvânt impresionant, care conferă greutate oricărei discuții ce gravitează în jurul lui, pare a avea o etimologie surprinzătoare pentru un novice într-ale „filosofării”. Acest

cuvânt impozant își are obârșia în expresia ciceroniană „cultura animi philosophia” [1, p. 273]. Această metaforă agricolă celebră a fascinat, de-a lungul secolelor, filozofi și teologi, gânditori și oameni politici, tocmai datorită concreteții acțiunii la care face referire, ce poate fi considerată, la nivel de supoziție, totuși, drept cea mai veche îndeletnicire a omului. Verbul „colere”, în latină, exprimă atât acțiunea de „a locui”, cât și pe cea de „a ara”, „a cultiva”, „a îngriji pământul”.

Analizând cuvântul „tradiție”, observăm că verbul „tradere” („trans-”=„peste”+ „dare”=„a da”) înseamnă „a înmâna”, „a încredința”, „a preda” dar și „a trăda”. Acest cuvânt îmbogățește arealul semantic al *culturii*, propunând încadrarea ei în relația *transmitre-receptare*.

Dacă facem o sinopsă a celor mai importante evaluări sociologice, antropologice și filosofice pentru sintagma *cultură tradițională* — de altfel, aparținând unor autori iluștri (Kant, Herder, Bastian, Arnold, Simmel, Durkheim sau Weber) și, apoi, ne raportăm la etimologia expusă succint mai sus, atunci se prefigurează următoarea definiție tyloriană: „That complex whole which includes knowledge, belief, art, morals, law, custom and any other capabilities and habits acquired by man as a member of society” [2, p. 1]. Cultura tradițională reprezintă totalitatea acelor bunuri de natură non-materială sau materială, necesare cultivării sufletești sau — mai frumos spus, după C. Noica — *necesare „devenirii întru ființă”, transmise de la o generație la alta, de indivizi aparținând aceluiași grup (etnic)*. Cu alte cuvinte, *cultura tradițională* ne configurează identitatea și mentalitatea ca apartenență la un grup, căci, zis-a Aristotel, *anthropos zoon politikon*.

Ceea ce aduce nou adjectivul „tradițional”, dincolo de dihotomia lui Levi-Strauss între culturi „calde și reci”, este tocmai problematica selecției și transiterii „bagajului” cultural [3, p. 268–270]. Și aici intră în scenă o altă sintagmă demnă de luat în seamă, poate inspirată de Jung și de Goethe: „stratul mumelor”, expresie ce se pliază fericit pe ideea psihanalitică de „subconștient colectiv” și dublează un alt concept blagian fundamental, „spațiul matrice” [4, p. 221]. Deși dificil sustenabilă științific, „stratul mumelor” este o idee frumoasă, ale cărei ecouri par să fie tendințele din zilele noastre de a găsi și promova elementele comune între culturile diferitelor popoare. Acest demers face posibil dialogul intercultural și-i apropie pe protagoniștii lui de făurirea unei culturi comune, simbiotice. Mai mult ca oricând, acum, când vorbim de o interacțiune culturală, este nevoie să privim componenta tradițională cu mai multă responsabilitate. Într-un dialog al culturilor, impus de evoluția socio-economică actuală a națiunilor, este imperios necesar să deținem o seamă de noțiuni fundamentale care ne definesc cultura și, în egală măsură, determină granițele interculturale.

În acest punct apare spinoasa problemă a autenticității „bagajului cultural” transmis: este el *încredințat, predat* nealterat / cu modificări nesubstanțiale sau... *trădează*? Este cert că, atât cât ne privește pe noi și cultura tradițională românească, această întrebare imposibil de eludat i-a provocat la răspuns pe cărturarii și politicienii precursori ai statului român modern. Lista întocmită de Stahl și conținând „pașoptiști, junimiști și sămănătoriști” [5, p. 26–29], deși ușor tendențioasă, este, totuși, un efort meritoriu de a inventaria nume importante de intelectuali români care s-au aplecat spre studiul folclorului. Ceea ce au în comun aceștia este faptul că se raportează la *satul arhaic* ca la leagănul culturii tradiționale românești.

De aceea nu ne poate mira că, la început de secol XX, în moment de criză a autodefinirii românilor ca popor „vechi și totuși nou”, Blaga sau Eliade vorbesc despre *satul-idee* ca despre „paradisul pierdut”. Pe acest fond poate fi înțeleasă exortația lui Noica: „Noi nu mai vrem să fim eternii săteni ai istoriei”. Filozoful de la Păltiniș este martorul conflictului cultural dintre *sat* și *oraș*, ca metonime ale eternului și istoricului: „Economicește și politicește, culturalicește ori

spiritualicește, simțim că de mult nu mai putem trăi într-o Românie patriarhală, sătească, anistorică. Nu ne mai multumește România eternă; vrem o Românie actuală... Orice cultură majoră este personală, este o formă de individualizare, în timp ce creația populară e anonimă. De altfel, aceasta nici nu poate deveni o cultură deliberată, voită, ci ține de o anumită spontaneitate creatoare, care o apropie mai mult de natură decât de cultură. Deci spiritualitatea populară trebuie depășită spre creația personală” [6, p. 7–10].

„A depăși” nu înseamnă „a distruge”. Noica nu dispune o *damnatio memoriae* a satului arhaic. El vorbește, mai degrabă, de o asimilare individuală, personală a reperelor culturale fundamentale. Acest proces include persoana creatorului, exponent al unui neam, în linia descendeței păstrătorilor tradiției, pregătind-o pentru a o preda posterității nu anonim, ci *proprio nomine*.

Poate cea mai bună raportare, astăzi, la cultura tradițională ne-o oferă chiar unul din marii oameni de cultură contemporani. În postfața *Numelui trandafirului*, replicând modernismului, Umberto Eco soluționează că, din moment ce trecutul nu poate fi distrus (și o asemenea tentativă ar fi reprobabilă!), trebuie vizitat și revizitat. Trecutul poate fi personalizat, poate fi împrumutat în opera personală a creatorului postmodern. Iar Eco plămădește o parabolă fină, ironică, șarmantă: „Mă gândesc la atitudinea postmodernistă ca la aceea a unui bărbat care, iubind o doamnă foarte cultivată, știe că nu-i poate spune «te iubesc nebunește» pentru că știe că ea știe că aceste cuvinte sunt deja scrise de Barbara Cartland. Există, totuși, o soluție. Îi poate declara «te iubesc nebunește, cum ar spune Barbara Cartland»” [7, p. 67–68].

Dincolo de încântătorul umor al scriitorului și eseistului italian, două principii hermeneutice străbat la noi din cuvintele sale, pe care le vom corobora cu afirmațiile filozofului de la Păltiniș:

1. „(re)vizitarea trecutului” — accesarea depozitului tradițional ca act de cultură *per se*;
2. „personalizarea trecutului” — contribuția creatorului, amprenta sa la șlefuirea datelor culturale existente ca asumare a apartenenței la cultura tradițională specifică poporului său.

Dacă aceste puncte vor defini herminia culturală în general, atunci studierea folclorului în multidisciplinareitate devine condiția sine-qua-non a redescoperirii aceluia *ceva diafan*, frumos numit de Noica *suflet românesc*. Nu ne rămâne decât să întâmpinăm cu laude și lauri pe pionierii studiilor de folclor românesc în sfera sociologică, antropologică, mizicologică, filozofică, psihologică și, de ce nu, teologică și să le urăm călătorie frumoasă tinerilor inițiați care au decis să urmeze aceeași cale, din care irumpe *kalokagathia*, a culturii tradiționale românești.

În acest sens, Viorica Barbu Iurașcu spunea: „Spiritul tradițional este cel care trebuie să ne călăuzească pe tot parcursul existenței noastre, indiferent de preocupările cotidiene, profesionale, economice sau sociale. Astfel, așa cum orice prunc, prin fenomenul nașterii, capătă o identitate și dobândește o informație genetică de care nu se poate detașa niciodată, rămânând veșnic valabile, nici această cultură tradițională nu-și poate pierde identitatea și nici valoarea de document a informațiilor transmise de la o generație la alta” [8, p. 25].

Referințe bibliografice

1. CICERO, M. T. *Tusculanes de Ciceron*. T. 1. Trad. par Bouhier et d'Olivet. Nismes: Cnez J.Gaude, 1812.
2. TYLOR, E.B. *Primitive culture*. Vol. 1. Londra: J. Murray, 1871.
3. LEVI-STRAUSS, Claude. *The Savage Mind*. Londra: Weidenfeld and Nicolson Ltd., 1966.
4. BLAGA, Lucian. *Trilogia culturii*. București: Editura pentru Literatură Universală, 1969.

5. STAHL, Henri. *Eseuri critice despre cultura populară românească*. București: Minerva, 1983.
6. NOICA, Constantin. *Pagini despre sufletul românesc*. București: Humanitas, 1991.
7. ECO, Umberto. *Reflections on The Name of the Rose*. Londra: Secker & Warburg, 1994.
8. BARBU IURAȘCU, Viorica. *Studiu de Cultură Tradițională Românească*. București: Editura Fundației România de Mâine, 2008.